

Boštjan KERBLER

Kakovost bivanja v stanovanjskih soseskah iz socialističnega in postsocialističnega obdobja: primerjalna analiza med Slovenijo in Hrvaško

Časovni okvir projekta: 1. 9. 2020–31. 8. 2023 (36 mesecev)

Akronim: HESC – Quality of living in the **H**ousing **E**states of the socialist and post-socialist era: a comparative analysis between **S**lovenia and **C**roatia

Šifra projekta: J5-2569 (v Sloveniji) in IPS-2020-01-7036 (na Hrvaškem)

Financiranje projekta

Projekt v Sloveniji v celoti financira Javna agencija Republike Slovenije za raziskovalno dejavnost, na Hrvaškem pa Hrvatska zaklada za znanost.

Izhodišča projekta

Stanovanje spada med osnovne in najkompleksnejše človekove dobrine. Opredeljujejo ga številne lastnosti, ki določajo kakovost bivanja. V raziskovalnem projektu obravnavamo stanovanje kot dobrino s fizičnimi in vsebinskimi značilnostmi, ki so pomembni merilniki njegove uporabne vrednosti oziroma ključni kazalniki za merjenje morebitnih sprememb vrednot prebivalcev, ki se izražajo pri dojetanju, zaznavanju in potrebah stanovalcev glede kakovosti bivanja. Pri tem se osredotočamo na bivanje v stanovanjskih soseskah, ki so bile zgrajene v obdobju socialističnega družbeno-političnega in gospodarskega sistema in po prevzemu sistema tržnega gospodarstva (postsocialistično obdobje). Izhajamo iz hipoteze, da so drugačne družbene okoliščine, ki so značilne za postsocialistično obdobje, prinesle nove zahteve glede kakovosti bivanja, ki (lahko) posledično pomenijo, da so soseske iz socialističnega obdobja postale manj

privlačne za bivanje, saj imajo njihovi stanovalci zaradi spremenjenih vrednot glede kakovosti bivanja v stanovanjskih soseskah višja pričakovanja oziroma višje zahteve po boljšem stanovanjskem standardu in boljši kakovosti stanovanjskega okolja. Raziskava je zasnovana primerjalno, saj hipotezo preverjamo za Slovenijo in Hrvaško, ki imata isti temelj za nastanek velikih stanovanjskih sosesk, zgrajenih v socialističnem obdobju. Obe sta bili namreč del skupne socialistične države Jugoslavije. Podobno kot v drugih socialističnih državah Srednje in Vzhodne Evrope je tudi v Jugoslaviji gradnja takih stanovanjskih sosesk potekala do konca osemdesetih let. Ustavila se je šele po razpadu skupne države ter spremembi družbeno-političnega in ekonomskega sistema, ko so se začele pojavljati nove tipologije gradnje kolektivnih stanovanjskih stavb. Stanovanjske soseske iz postsocialističnega obdobja (praviloma) vključujejo manjše posamezne stanovanjske stavbe z manjšim številom stanovanj oziroma manjšim številom prebivalcev. To velja predvsem za Slovenijo, medtem ko se je na Hrvaškem gradnja visokogostinskih sosesk nadaljevala tudi v postsocialističnem obdobju, kar pomeni, da so v postsocialističnem obdobju med državama začele nastajati razlike na področju stanovanjske gradnje. Kljub

temu velike stanovanjske soseske iz socialističnega obdobja v obeh državah še vedno predstavljajo pomembno tipologijo stanovanjskega okolja oziroma precejšnji delež celotnega stanovanjskega fonda, za katerega predvidevamo, da je zaradi zastarelosti in spremenjenih vrednot neustrezen za kakovostno bivanje in potreben celovite prenove. Kljub temu še nobena od proučevanih držav ni sprejela nacionalne strategije prenove velikih stanovanjskih sosesk oziroma smernic za zagotavljanje višje kakovosti stanovanjskega in bivalnega okolja.

Namen in cilji projekta

Namen projekta je ugotoviti, kako se po spremembi družbeno-političnega in gospodarskega sistema spremenjene vrednote, povezane z načinom življenja, izražajo v kakovosti bivanja

v stanovanjskih soseskah iz socialističnega in postsocialističnega obdobja v Sloveniji in na Hrvaškem.

Glavni cilj je opredeliti smernice celostne strategije prenove stanovanjskih sosesk iz socialističnega obdobja ter smernice celostne strategije načrtovanja novih stanovanjskih sosesk z vidika dojemanj in potreb stanovalcev glede kakovosti bivanja.

Specifični cilji so:

- analizirati politike, strategije, smernice in standarde oblikovanja, gradnje in razvoja stanovanjskih sosesk v socialističnem obdobju v Jugoslaviji in postsocialističnem obdobju v samostojnih državah nekdanje skupne države – v Sloveniji in na Hrvaškem;
- analizirati morfološke in funkcionalne značilnosti stanovanjskih sosesk (objektov, stanovanj in zunanje prostora), zgrajenih v Sloveniji in na Hrvaškem v socialističnem in postsocialističnem obdobju;
- analizirati pomen kakovostnega bivanja in obstoječa merila za kakovostno bivanje v stanovanjskih soseskah;
- analizirati celostne strategije prenove in načrtovanja stanovanjskih sosesk v evropskih državah z različnimi družbeno-političnimi sistemi v polpretekli zgodovini (socialistično–postsocialistično obdobje);
- ugotoviti, kakšna so dojemanja stanovalcev različnih prebivalstvenih skupin glede kakovosti bivanja v stanovanjskih soseskah iz socialističnega in postsocialističnega obdobja v Sloveniji in na Hrvaškem glede na spremenjene vrednote, povezane z načinom življenja po prehodu v sistem tržnega gospodarstva, in kakšne so objektivne značilnosti, povezane s stanovanjskimi soseskami;

- oblikovati primerjalni nabor razlik in podobnosti glede dojemanja, zaznavanja in potreb stanovalcev o kakovosti bivanja v stanovanjskih soseskah iz socialističnega in postsocialističnega obdobja v Sloveniji in na Hrvaškem in analizirati vzroke za ugotovljene razlike;
- izdelati smernice in priporočila za ustrezno prenovo stanovanjskih sosesk iz socialističnega obdobja ter načrtovanje novih stanovanjskih sosesk v Sloveniji in na Hrvaškem z vidika zagotavljanja ustrezne in zelene kakovosti bivanja.

Delovni paketi projekta

1. Razvoj in značilnosti stanovanjskih sosesk v Sloveniji in na Hrvaškem.
2. Merila za kakovostno bivanje v stanovanjskih soseskah ter strategije prenove in načrtovanja stanovanjskih sosesk, zgrajenih v socialističnem in postsocialističnem obdobju.
3. Dojemanja, potrebe, pomanjkljivosti in priporočila glede kakovosti bivanja v stanovanjskih soseskah.
4. Smernice za prenovo in načrtovanje stanovanjskih sosesk z vidika zagotavljanja ustrezne in zelene kakovosti bivanja.
5. Diseminacija novih spoznanj in prenos znanja.
6. Vodenje in koordinacija projekta.

Pomen projekta in njegovih rezultatov

Projekt bo pomemben iz več vidikov, in sicer:

- bo neposredno vplival na slovensko in hrvaško gospodarstvo, saj bo z rezultati ustvaril številne možnosti za razvoj novih podjetij in oblikovanje delovnih mest, ki bodo usmerjena v celostno prenovo stanovanjskih sosesk, kar je v skladu s cilji Lizbonske strategije;

- bo z rezultati navedel tudi strokovna priporočila in smernice za celostne strategije prenove in načrtovanje stanovanjskih sosesk v slovenskem in hrvaškem kontekstu kot tudi v srednje- in vzhodnoevropskem;
- bo z rezultati pripomogel k prenovi in oživljanju (ogroženih/degradiranih) stanovanjskih območij mest ter s tem k izboljšanju njihove gospodarske stabilnosti in povečanju socialne vključenosti prebivalcev, kar vodi k dolgoročnemu trajnostnemu družbenemu napredku, rasti in razvoju mest;
- bo z rezultati spodbudil iskanje možnosti za večje in boljše koriščenje evropskih sredstev za prenovo stanovanjskih sosesk in uvedbo nacionalnih finančnih mehanizmov, ki bi tvorili enovit in zaokrožen sistem financiranja prenove in gradnje stanovanjskih sosesk v Sloveniji in na Hrvaškem ter v drugih državah Srednje in Vzhodne Evrope;
- bo z rezultati usmerjen v zagotavljanje večje energetske učinkovitosti stanovanjskega fonda ter s tem v varčnejšo rabo energije in znižanje stroškov, ki so povezani z uporabo stanovanja;
- bo z rezultati pripomogel h krepitvi družbeno in okoljsko odgovorne ter trajnostno naravnane stanovanjske politike v Sloveniji in na Hrvaškem ter v drugih postsocialističnih državah Srednje in Vzhodne Evrope, še posebej v tistih, ki so nastale na ozemlju nekdanje Jugoslavije;
- bo z rezultati pripomogel k osveščanju in informiranju o pomenu in večji kakovosti stanovanjskih sosesk, in sicer: 1. pri vseh akterjih s področja stanovanjske oskrbe v smislu iskanja in upoštevavanja sodobnih, kakovostnih in racionalnih rešitev s tehničnega, energetskega (še posebej glede večje energetske učinkovitosti

pri gradnji in »dekarbonizaciji« (stavb), okoljskega, funkcionalnega, socialnega in finančnega vidika že pri prostorskem načrtovanju stanovanjskih sosesk ter tudi pri gradnji in prenovi; 2. pri stanovalcih stanovanjskih sosesk, kar bo okrepilo njihovo odgovornost za prenavo stanovanjskih sosesk, njihovo večje vključevanje v življenje skupnosti ter občutek pripadnosti določeni stanovanjski soseski in mestu;

- bo z rezultati vplival na prenavo obstoječih stanovanjskih sosesk in oblikovanje prihodnjih po »meri stanovalcev«, s tem pa na izboljšanje kakovosti življenja in bivanja v stanovanjskih soseskah;
- bo z rezultati pridobil nova spoznanja in ugotovitve, ki bodo uporabni tudi za različne stroke – prostorsko načrtovanje, gradbeništvo, sociologija, psihologija in druge, ki se ukvarjajo z načrtovanjem prostora in bivalnimi potrebami ljudi;
- bo zapolnil podatkovno vrzel v slovenskem in hrvaškem raziskovalnem prostoru na področju kakovosti bivanja v stanovanjskih soseskah, zgrajenih v socialističnem in postsocialističnem obdobju, kar je pomembno zlasti za raziskovalno, akademsko in strokovno sfero ter interdisciplinarni okvir.

Poseben pomen ima raziskava tudi v metodološkem smislu, saj bodo uporabljene participativne metode zbiranja podatkov: participativno akcijsko raziskovanje, uporabniški način raziskovanja, odprti demokratični forum. Prav pomanjkanje participacije javnosti pri opredelitvi problemov in rešitev je namreč v postsocialističnih državah zelo pogosta (in očitana) težava.

Partnerji v projektu in člani projektnih skupin

Projektno skupino sestavljajo slovenski strokovnjaki z Urbanističnega inštituta Republike Slovenije in hrvaški strokovnjaki z Inštituta za družbena raziskovanja v Zagrebu, Inštituta za migracije in narodnosti, Ekonomskega inštituta in Fakultete za arhitekturo Univerze v Zagrebu.

Vodja slovenske projektne skupine je dr. Richard Sendi, znanstveni svetnik na Urbanističnem inštitutu Republike Slovenije, vodja hrvaške projektne skupine pa doc. dr. Anđelina Svirčić Gotovac, višja znanstvena sodelavka na Inštitutu za družbena raziskovanja v Zagrebu.

Člani projektnih skupin so:

- izr. prof. dr. Boštjan Kerbler, strokovno-raziskovalni svetnik (Urbanistični inštitut Republike Slovenije),
- dr. Barbara Goličnik Marušić, znanstvena svetnica (Urbanistični inštitut Republike Slovenije),
- doc. dr. Matej Nikšič, višji znanstveni sodelavec (Urbanistični inštitut Republike Slovenije),
- dr. Jelena Zlatar Gamberožić, višja znanstvena sodelavka (Inštitut za družbena raziskovanja v Zagrebu),
- dr. Sonja Podgorelec, znanstvena svetnica (Inštitut za migracije in narodnosti),
- dr. Željka Kordej-De Villa, znanstvena svetnica (Ekonomski inštitut),
- prof. dr. Tihomir Jukić, redni profesor (Fakulteta za arhitekturo univerze v Zagrebu).

Izr. prof. dr. Boštjan Kerbler
Urbanistični inštitut Republike Slovenije,
Ljubljana
E-pošta: bostjan.kerbler@uirs.si

Institut za društvena istraživanja u Zagrebu
Institute for Social Research in Zagreb

ARRS

JAVNA AGENCIJA ZA RAZISKOVALNO DEJAVNOST
REPUBLIKE SLOVENIJE

HRZZ